

Consumentenprijsindex

In de [persmededeling van 5 augustus 2003](#) heeft het CBS gemeld dat de uitkomsten over de periode juni 2002 tot en met juni 2003 niet correct zijn. Dientengevolge zijn de CPI-cijfers in deze publicatie niet correct.

Het [persbericht van 9 september 2003](#) bevat de gecorrigeerde cijfers voor de reeks voor alle huishoudens en voor de geharmoniseerde consumentenprijsindex.

Conjunctuurbericht

Centraal Bureau voor de Statistiek

oktober 2002

- **Algemeen: conjunctuurbeeld ongewijzigd**
- **Producentenvertrouwen: opnieuw lager**
- **Consumentenvertrouwen: niet verder afgenomen**

Algemeen

Het conjunctuurbeeld is in oktober nauwelijks veranderd in vergelijking met september. Ten opzichte van eerdere ramingen zijn de economische groeicijfers iets naar beneden bijgesteld. Het volume van het bruto binnenlands product in het tweede kwartaal van 2002 is even groot als een jaar eerder. Ook in het eerste halfjaar is de economie niet gegroeid. De industrie heeft in de periode juli-augustus 3% minder geproduceerd dan in 2001. Het dalingstempo ligt in lijn met de productieafname in de eerste zes maanden van dit jaar. De bezettingsgraad van het machinepark in de industrie is in het derde kwartaal even hoog als in het tweede. Het vertrouwen van de producenten in de industrie is in september opnieuw gedaald. Hun collega's in de zakelijke dienstverlening hebben in het derde kwartaal voor het vijfde kwartaal op rij minder orders ontvangen. Het volume van de consumptie van huishoudens ligt in de zomermaanden juli-augustus 1,7% boven het niveau van een jaar eerder. Mede door een gunstig koopdagenpatroon is deze stijging iets hoger dan die in de eerste helft van dit jaar. Het consumentenvertrouwen is, na correctie voor seizoeninvloeden, in oktober onveranderd in vergelijking met september. In september is de inflatie (3,4%) vrijwel even hoog als in augustus. Ook de geregistreerde werkloosheid is de afgelopen zomermaanden nauwelijks veranderd.

Producentenvertrouwen

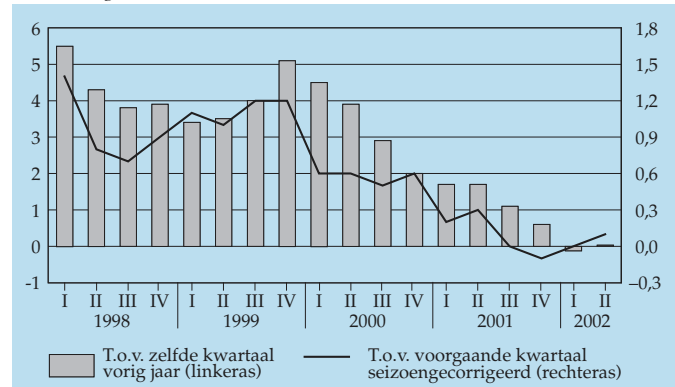
In september is de vertrouwensindex van de industriële ondernemers gedaald met 2,1 punten tot -2,4. Nadat in juli het producentenvertrouwen van de ondernemers in de industrie duidelijk steeg, daalde het vertrouwen in augustus weer. In september zijn de ondernemers opnieuw somberder geworden. De orderontvangst is in september nauwelijks gestegen in vergelijking met augustus. De index van de orderpositie is in september met 0,8%-punt verslechterd tot 92,1 (juni 2000=100), het laagste niveau sinds medio 1997. De bezettingsgraad van de installaties van de Nederlandse industrie is in het derde kwartaal gelijk aan die in het tweede kwartaal van dit jaar. Volgens de ondernemers in de industrie is er sprake van een verder verslechterende concurrentiepositie. Er zijn ook steeds meer ondernemers die melden dat hun productie beperkt wordt door onvoldoende vraag. De zakelijke dienstverleners hebben in het derde kwartaal voor het vijfde opeenvolgende kwartaal minder orders ontvangen. Hierdoor staan hun omzetten volgens de ondernemers in de zakelijke dienstverlening onder druk.

Consumentenvertrouwen

Het consumentenvertrouwen is in oktober uitgekomen op -33, twee punten lager dan in september. Een dergelijke daling is echter normaal voor de tijd van het jaar. Na correctie voor seizoeninvloeden is het vertrouwen onveranderd. Of een einde is gekomen aan de reeks dalingen van het consumentenvertrouwen vanaf begin dit jaar, is nog niet te zeggen. Het vertrouwen blijft hiermee nog wel op het laagste niveau sinds eind 1983. De koopbereidheid is in oktober nagenoeg gelijk gebleven in vergelijking met vorige maand. De koopbereidheid is gebaseerd op het oordeel over de financiële situatie van het eigen huishouden en het doen van grote aankopen. Over de ontwikkeling van de eigen financiën zijn de consumenten vrijwel even somber als in september. Na correctie voor seizoeninvloeden vindt de consument voor het eerst dit jaar de tijd gunstiger voor het doen van grote aankopen, zoals computers en televisies.

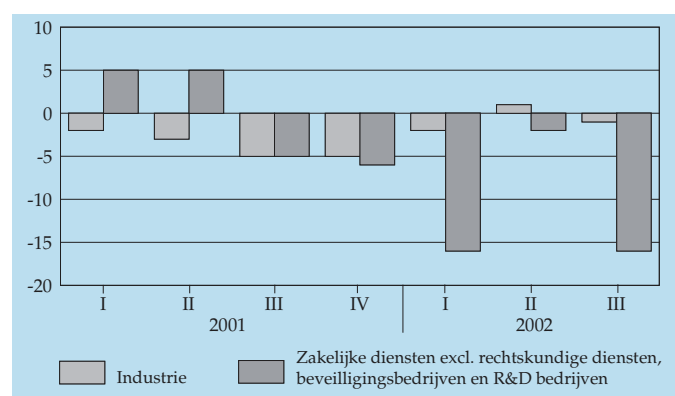
Bruto binnenlands product (volume)

Procentuele groeimutaties

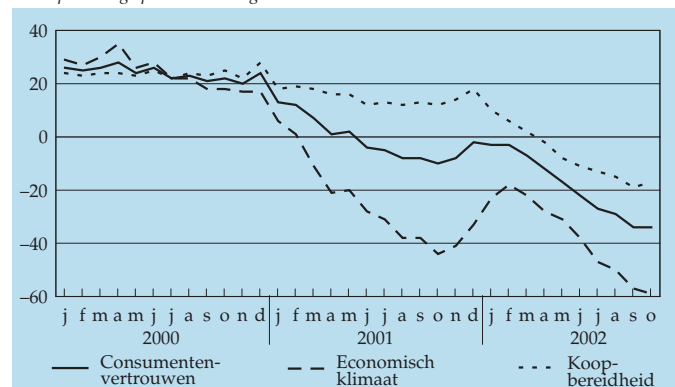
Ontvangen opdrachten volgens de conjunctuurtesten

Saldo percentage positieve en negatieve antwoorden

Consumentenvertrouwen (seizoengecorrigeerd)

Saldo percentage positieve en negatieve antwoorden

Kerngegevens recente ontwikkelingen

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1995/99 gemidd.	2000	2001	2001		2002		2002			
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	juni	juli	aug.	sept.
Economische kernvariabelen (volume)											
Bruto binnenlands product	3,5	3,3	1,3	1,1	0,6	-0,1	0,0	-	-	-	-
Invoer goederen en diensten	7,1	10,6	1,9	2,3	-3,9	-5,4	-2,5	-	-	-	-
Consumptie	3,1	3,1	1,8	1,7	1,9	1,8	1,4	-	-	-	-
Overheid	1,9	1,9	3,1	2,9	3,1	3,3	2,7	-	-	-	-
Huishoudens nationaal	3,9	3,6	1,2	1,1	1,3	1,2	0,8	0,0	2,4	1,7	-
w.o. Huishoudens binnenland	-	3,6	1,0	1,1	1,2	1,1	0,8	-0,1	2,0	1,5	-
w.v. Voedings- en genotmiddelen	-	1,3	-0,1	-2,1	0,8	0,7	1,1	-3,8	3,2	3,3	-
Duurzame consumptiegoederen	-	5,8	-0,7	1,3	0,2	1,8	0,0	0,3	2,8	1,6	-
Overige goederen	-	1,2	1,8	1,4	2,9	0,6	2,2	2,6	3,3	0,8	-
Diensten	-	3,9	2,0	1,8	1,4	1,0	0,7	0,0	1,1	1,0	-
Bruto investeringen in vaste activa	5,9	3,5	-0,8	-1,6	-0,9	-1,7	-3,5	-	-	-	-
Bedrijven	6,3	2,5	-2,5	-4,1	-2,6	-3,1	-4,3	-	-	-	-
Overheid	3,8	9,7	9,3	12,5	8,7	7,3	0,8	-	-	-	-
Uitvoer goederen en diensten	6,5	10,9	1,7	1,2	-3,3	-4,7	-2,3	-	-	-	-
Productie (volume)											
Delfstoffenwinning	0,4	-2,5	5,8	9,5	8,6	-3,9	-	13,9	24,7	-7,4	-
Industrie	2,4	5,0	0,2	-2,0	-3,2	-2,5	-	-3,3	-3,8	-2,1	-
Energie- en waterleidingbedrijven	-0,1	1,5	6,0	0,3	1,1	-0,7	-	3,2	0,8	-	-
Bouwnijverheid	1,7	4,0	2,1	4,3	3,0	1,1	-1,3	-1,4	-	-	-
Prijzen											
Consumentenprijsindex	2,1	2,6	4,5	4,6	4,3	3,8	3,5	3,4	3,5	3,3	3,4
Producentenprijzen industrie afzet	1,0	11,6	1,3	-0,4	-4,9	-3,7	-3,5	-3,9	-1,3	0,0	0,9
Producentenprijzen industrie verbruik	1,1	19,2	-0,1	-2,0	-9,5	-5,8	-5,0	-6,5	-2,6	-1,8	-0,2
Aardolie, North Sea Brent (in \$ per barrel)	17,60	28,53	24,97	25,86	19,98	21,60	25,45	24,72	25,29	26,19	28,36
Goud (in euro per 1 gram fijn)	9,15	9,93	9,91	10,14	10,07	10,88	11,08	11,05	10,35	10,40	10,66
Caio-lonen											
Particuliere bedrijven	2,3	3,3	4,7	4,9	4,9	5,1	3,9	3,7	3,3	3,2	3,4
Overheid	2,0	3,0	4,5	4,4	4,6	5,0	4,4	4,4	5,3	5,3	5,2
Gesubsidieerde sector	1,6	3,1	5,2	5,6	5,5	6,1	5,1	3,7	3,4	3,2	4,1
Stemming 1) (in %)											
Producentenvertrouwen industrie	3,2	6,7	-1,8	-2,5	-4,9	-1,4	-2,4	-2,9	1,5	-0,3	-2,4
Consumentenvertrouwen	10,2	24,7	-0,9	-4,1	-9,3	-4,8	-17,3	-21,2	-24,3	-26,7	-31,0
Economisch klimaat	8,4	24,8	-24,8	-32,1	-40,7	-20,8	-34,1	-38,8	-43,7	-48,1	-52,3
Koopbereidheid	11,4	24,6	15,0	14,5	11,6	5,9	-6,1	-9,5	-11,4	-12,4	-16,8
Arbeidsmarkt											
Aantal banen van werknemers (x 1 000)	6 672	7 284	7 450	7 492	7 498	7 477	7 521	-	-	-	-
Arbeidsvolume werknemers	-	2,1	2,1	2,2	2,0	1,4	0,8	-	-	-	-
Aantal vacatures (x 1 000)	108	203	197	171	164	178	162	-	-	-	-
Geregistreerde werklozen 2) (x 1 000)	357	188	146	141	135	161	164	160	166	-	-
Aantal uren uitzendkrachten	10	-13	-10	-10	-10	-	-	-	-	-	-
Uitgesproken faillissementen 3)	-6	13	27	31	19	27	17	38	49	-	-
Geld en krediet											
CBS-herbeleggingsindex 4)	31,6	-2,1	-19,2	-20,2	9,7	5,2	-14,2	-8,2	-16,8	2,1	-18,8
Spaartegoeden	5,8	3,9	10,8	12,3	13,4	11,7	10,4	11,3	11,0	10,6	-
Verstrekt consumptief krediet	10,4	6,6	-8,7	-6,7	-11,3	-8,4	0,1	-0,8	4,5	-3,8	-
Rente (in %)											
Daggeldrente	3,2	4,1	4,4	4,3	3,6	3,3	3,3	3,4	3,3	3,3	3,3
Rendement op staatsobligaties	5,3	5,3	4,8	4,8	4,5	4,9	5,0	4,9	4,8	4,5	4,2
Hypotheekrente	6,0	5,9	5,9	5,8	5,5	5,3	5,5	5,6	5,6	5,4	-
Eurozone 5)											
Bruto binnenlands product	-	3,4	1,5	1,4	0,4	0,3	0,7	-	-	-	-
Geharmoniseerde consumentenprijsindex	-	2,4	2,8	2,4	2,1	2,6	2,1	1,8	1,9	2,1	2,1
Consumentenvertrouwen 1)	-	1	-6	-8	-10	-10	-9	-8	-10	-11	-9
Producentenvertrouwen industrie 1)	-	5	-7	-10	-17	-13	-10	-11	-11	-12	-12
Amerikaanse dollar (in euro)	-	1,08	1,12	1,12	1,12	1,14	1,09	1,05	1,01	1,02	1,02
Europese liquiditeitsmassa (M3)	-	4,8	8,3	6,7	8,0	5,3	6,3	6,8	6,8	-	-
Depositorente ECB (in %)	-	3,08	3,23	3,17	2,42	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25

1) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

3) Bedrijven en instellingen exclusief eenmanszaken.

5) Bron: Eurostat.

2) Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand.

4) Mutaties t.o.v. voorgaande periode.

- = Gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Consumptieve bestedingen door huishoudens (zie FOCUS)

Procentuele volumemutaties t.o.v. voorgaand jaar

	2001 miljard euro	2000	2001	2000		2001				2002	
				III	IV	I	II	III	IV	I	II
Consumptieve bestedingen door huishoudens, nationaal	212,9	3,6	1,2	3,0	3,3	1,0	1,5	1,1	1,3	1,2	0,8
Consumptieve bestedingen door huishoudens, binnenlands	209,6	3,6	1,0	3,1	2,9	0,8	1,1	1,1	1,2	1,1	0,8
w.v. Goederen	105,9	3,3	0,1	2,8	3,2	-0,8	-0,2	0,3	1,1	1,2	0,9
voedings- en genotmiddelen	30,1	1,3	-0,1	0,7	0,4	2,6	-1,7	-2,1	0,8	0,7	1,1
duurzame consumptiegoederen	46,0	5,8	-0,7	5,4	7,1	-4,3	-0,2	1,3	0,2	1,8	0,0
overige goederen	29,8	1,2	1,8	0,7	-0,1	1,5	1,2	1,4	2,9	0,6	2,2
w.v. Diensten	103,7	3,9	2,0	3,4	2,6	2,3	2,5	1,8	1,4	1,0	0,7
huisvesting	31,4	1,9	1,6	1,4	1,8	1,7	1,7	1,6	1,5	1,7	1,8
horecadiensten	11,9	2,9	-1,6	0,9	2,6	-0,6	-1,1	-3,1	-1,5	-2,8	-3,4
diensten m.b.t. recreatie en cultuur	6,0	4,0	2,7	2,9	4,8	2,0	2,9	2,6	3,4	1,8	2,0
diensten m.b.t. vervoer en communicatie	13,7	14,3	7,1	14,4	10,7	10,5	9,1	7,8	1,7	4,2	2,1
medische diensten en welzijnszorg	9,3	-1,2	1,5	-1,7	-2,0	1,4	2,3	1,5	0,9	1,7	2,9
financiële en zakelijke diensten	16,0	3,9	0,5	3,2	-0,1	0,1	0,6	0,1	1,3	-0,1	-0,3
overige diensten	15,4	3,4	2,5	3,9	2,4	2,4	3,0	2,1	2,4	0,3	0,0
Werkelijke individuele consumptie, binnenlands	262,4	3,4	1,2	3,1	2,9	1,0	1,4	1,1	1,3	1,6	1,2

Economische groei: eerste halfjaar nihil

In het eerste halfjaar van 2002 is het volume van het bruto binnenlands product (BBP) even groot als in de eerste helft van 2001. De economie is in het eerste halfjaar van 2002 dus niet gegroeid. In het jaar 2001 was er nog sprake van een groei van 1,4%. Aan de productiekant van de economie zijn er uiteenlopende ontwikkelingen.

De groei in de niet-commerciële dienstverlening, zoals de zorg en de overheid, ligt in de eerste helft van 2002 ruim boven de groei van vorig jaar. In de financiële en zakelijke dienstverlening is de groei teruggelopen van 1,7% naar een bescheiden 0,3%. De industriële productie is in het eerste half jaar van 2002 fors lager dan in dezelfde periode een jaar eerder. In 2001 groeide de industriële productie al bijna niet meer.

Investerings: daling zet versterkt door

In het tweede kwartaal van 2002 is 3,5% minder in vaste activa geïnvesteerd dan een jaar eerder. Daarmee dalen de investeringen steeds sneller. In 2001 als geheel bedroeg de volumedaling al 0,8%, in het eerste kwartaal van 2002 liep de teruggang op tot 1,7%. Het beeld wordt nog somberder als rekening wordt gehouden met de positieve invloed van enkele grote, incidentele investeringsprojecten. Wanneer deze projecten buiten beschouwing gelaten worden, zouden de investeringen in het eerste kwartaal met 3,6% gedaald zijn en in het tweede kwartaal met 5,4%. In het tweede kwartaal is er met name minder geïnvesteerd in woningen, computers, wegvervoermiddelen en vliegtuigen. Bij bedrijfsgebouwen is de investeringsgroei van de afgelopen jaren vrijwel tot stilstand gekomen. Hetzelfde geldt voor de investeringen in software en andere immateriële activa. De investeringen in infrastructuur liggen nog steeds op een hoog niveau, maar wel iets lager dan een jaar geleden. Beeldbepalend zijn hier enkele grote, langdurige projecten, zoals de Betuwelijn en de Hoge Snelheids Lijn. In machines en installaties is meer geïnvesteerd dan een jaar geleden, maar dat hangt vooral samen met de ingebruikname van een grote chemische installatie.

Productie industrie: geen herstel in zomermaanden

De industrie heeft in de periode juli-augustus 3,0% minder geproduceerd dan een jaar eerder. De daling in de zomermaanden is vergelijkbaar met de productieafname in de eerste helft van dit jaar. In het eerste halfjaar liet de industriële productie voor het eerst weer een bescheiden stijging ten opzichte van het voorgaande halfjaar zien. In de zomermaanden heeft dit herstel zich niet doorgezet. Vooral in de papier- en grafische industrie en de metaal is de daling sterk. In deze branches ligt de productie ruim 6% lager dan een jaar eerder. Wel is de daling bij de zwaarwegende metaalindustrie minder groot dan in de voorgaande twee kwartalen. De metaal neemt ongeveer eenderde van de totale industriële productie voor zijn rekening. Bij de aardolie-, chemie- en rubberindustrie ligt de productie in augustus voor de negende maand op rij hoger dan een jaar eerder. Deze branche is goed voor ruim een vijfde van de totale industriële productie. In de textiel-, kleding- en lederindustrie ligt de productie in juli-augustus voor het eerst weer hoger dan een jaar eerder. In de overige branches van de industrie is minder gefabriceerd dan in dezelfde periode in 2001.

Consumptie huishoudens: groei door koopdagen hoger

Het volume van de binnenlandse consumptie door huishoudens is in

augustus dit jaar 1,5% groter dan een jaar eerder. In juli was de stijging 2,0%. In de beide zomermaanden ligt de consumptiegroei duidelijk boven het gemiddelde van de eerste zes maanden. De stijging in juli en augustus wordt echter mede veroorzaakt door een gunstiger samenstelling van de koopdagen vergeleken met juli en augustus vorig jaar. Aan voedings- en genotmiddelen is in augustus voor prijsverandering gecorrigeerd 3,3% meer besteed en aan duurzame goederen 1,6%. De consumptiegroei van diensten lag in augustus op 1,0%.

Consumentenprijzen: inflatie vrijwel onveranderd

De inflatie is in september 2002 uitgekomen op 3,4%, ofwel 0,1%-punt hoger dan in augustus. De lichte stijging van de inflatie in september is vooral toe te schrijven aan de prijsontwikkeling van verse groenten. In september lagen de prijzen 10% hoger dan een jaar eerder, in augustus was dit slechts 3%. Ook de prijsontwikkeling van tuinartikelen, bloemen en planten droeg bij aan de stijging van de inflatie. In augustus waren deze producten 3% duurder dan een jaar eerder, in september liep dit op tot 7%. De prijsontwikkeling van kleding heeft in september een licht neerwaarts effect op de inflatie. In augustus was kleding nog 4% duurder dan een jaar eerder, in september is dit nog maar 2%.

Vergeleken met de landen van de Eurozone blijft de prijsstijging in Nederland nog steeds hoog. De geharmoniseerde consumentenprijsindex is in september 3,7% hoger dan een jaar eerder. Hiermee kent Nederland na Ierland (4,5%), Portugal en Griekenland (beide 3,8%) het hoogste inflatiecijfer van de Eurozone. In september bedraagt de inflatie in de Eurozone gemiddeld 2,1%.

Producentenprijzen: licht gestegen

De afzetprijzen van de Nederlandse industrie liggen in september 2002 gemiddeld 1,3% hoger dan in augustus. De in Nederland verkochte producten kosten gemiddeld 0,7% meer, geëxporteerde producten zijn 1,7% hoger geprijsd. Als de prijsontwikkeling in de aardolie-industrie buiten beschouwing wordt gelaten, resteert voor de totale afzet een prijsstijging van 0,6%. De binnenlandse afzet is exclusief de aardolie-industrie 0,4% duurder dan in augustus, de prijsstijging van de geëxporteerde goederen komt dan uit op 0,7%.

In oktober is een einde gekomen aan de alsmat voortgaande stijging van de aardolieprijs. In januari 2002 moest voor een vat North Sea Brent gemiddeld \$20,13 worden betaald. In september was de prijs opgelopen tot \$ 28,36, vergeleken met januari een stijging van maar liefst 41%. In de loop van oktober is de prijs gaan dalen en dook zelfs onder de 26 dollar. Op 25 oktober lag de prijs voor een vat aardolie op \$25,96.

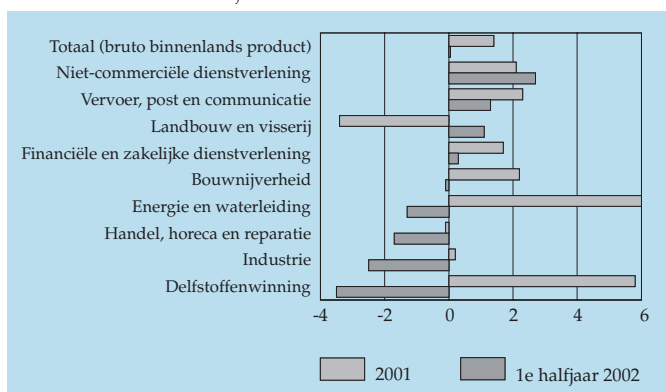
Werkloosheid: in zomermaanden nauwelijks veranderd

De geregistreerde werkloosheid is de afgelopen zomer nauwelijks veranderd, maar nog wel hoger dan een half jaar geleden. In het derde kwartaal van dit jaar zijn er gemiddeld 172 duizend geregistreerde werklozen.

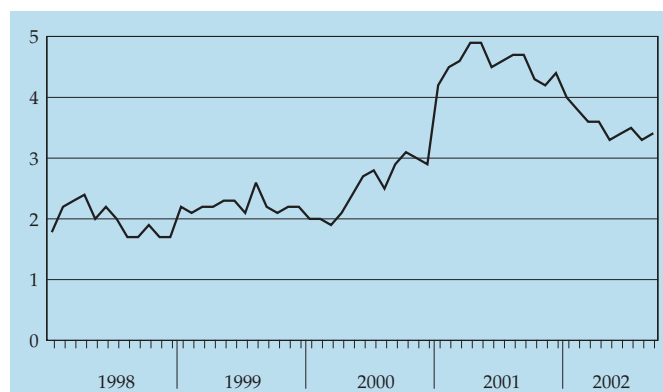
Door seizoeneffecten komt het niveau van de werkloosheid in deze periode van het jaar altijd iets lager uit. Na verwijdering van deze seizoeneffecten komt het werkloosheidscijfer uit op 174 duizend. Dit is nagenoeg hetzelfde als in de direct voorgaande driemaandsperiode. Vergeleken met een half jaar geleden is het aantal werklozen nu bijna 30 duizend hoger.

Toegevoegde waarde per bedrijfstak (volume)

Procentuele mutaties t.o.v. een jaar eerder

Inflatie (%)

● **Groei consumptie diensten door huishoudens valt terug**

In de periode 1995–2000 lag de jaarlijkse volumegroei van de binnenlandse consumptie door huishoudens op gemiddeld 4,1%. In het laatste anderhalf jaar is het stijgingspercentage fors lager. De voor prijsverandering gecorrigeerde binnenlandse consumptie door huishoudens is in 2001 en de eerste helft van 2002 nog maar 1,0% hoger dan in een jaar eerder. De uitgaven van huishoudens kunnen worden onderscheiden in uitgaven aan goederen en aan diensten. De uitgaven aan diensten, zoals huisvesting, horeca, vervoer en communicatie, worden steeds belangrijker. Verleden jaar was de verhouding tussen goederen en diensten in geld gemeten ongeveer fifty-fifty. Tien jaar eerder lag het aandeel van de diensten in de totale bestedingen van huishoudens nog iets boven de 40%. Bij de uitgaven aan diensten is het tempo van de volumegroei ingezakt, van gemiddeld 4,8% in de periode 1995–2000, via 2,0% in 2001, naar 0,9% in de eerste helft van 2002. Van de dienstenbestedingen wordt ongeveer eenachtste deel uitgegeven aan diensten met betrekking tot vervoer en communicatie. De volumestijging van deze categorie is sterk gedaald van 13,0% per jaar in de periode 1995–2000 naar 3,1% in het laatste halfjaar. Bij de financiële en zakelijke diensten is de volumestijging van de afgelopen jaren in de eerste helft van 2002 omgeslagen in een daling. De afname van de horeca-diensten zet dit jaar verder door. Bij de goederen trekt de groei juist aan in 2002.

Consumptie door huishoudens is meer conjunctuurrelevant

Tot nu toe is de ontwikkeling van de consumptie in het Conjunctuurbericht gevolgd aan de hand van de werkelijke individuele consumptie. De volumestijging hiervan komt in de eerste zes maanden van dit jaar uit op 1,4%. Dit is dus 0,5%-punt hoger dan de consumptie door huishoudens. De werkelijke individuele consumptie omvat alle door huishoudens geconsumeerde goederen en diensten. Het merendeel hiervan wordt betaald door de huishoudens, maar ook de overheid draagt via huursubsidies en uitkeringen voor zorg en onderwijs hieraan bij. Deze individuele overheidsconsumptie is minder gevoelig voor schommelingen in de conjunctuur dan de uitgaven van de huishoudens zelf. Overheidsbeleid reageert meestal met vertraging op de economische ontwikkeling. Ook is het bestedingspatroon van huishoudens bij deze goederen en diensten minder afhankelijk van de economische situatie, omdat zij de kosten zelf niet dragen. De consumptie door huishoudens heeft alléén betrekking op dat deel van de werkelijke individuele consumptie dat door de huishoudens zelf betaald wordt. Dit maakt de consumptie door huishoudens meer conjunctuurrelevant en daarom wordt bij de berichtgeving over de conjunctuur voortaan gekozen voor deze indicator.

Individuele overheidsconsumptie: 3 300 euro per inwoner

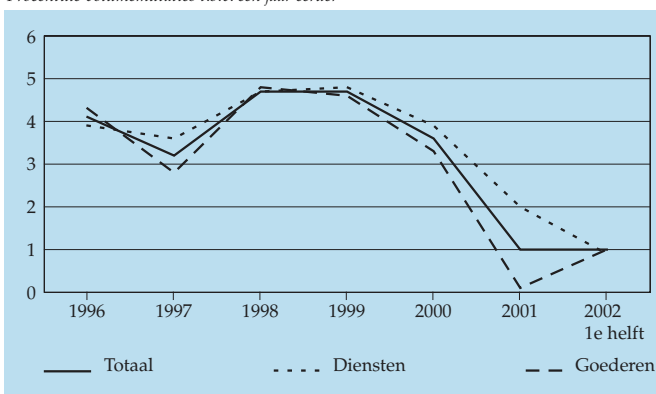
Verleden jaar bedroeg de individuele overheidsconsumptie 53 miljard euro, wat voor ons land neerkomt op 3 300 euro per inwoner. Dit bedrag, dat dus niet begrepen is in de consumptie door huishoudens, bestaat voor het overgrote deel uit bestedingen aan diensten. Hierdoor verschillen met name de ontwikkelingen van de onderscheiden dienstencategorieën van de huishoudconsumptie met die van de werkelijke individuele consumptie. Naast een uitsplitsing in goederen en diensten, kan de individuele overheidsconsumptie ook verdeeld worden in sociale uitkeringen in natura (32 miljard) en overige individualiseerbare overheidsconsumptie (21 miljard). De sociale uitkeringen in natura komen voort uit regelingen van de Ziekenfondswet, Algemene wet bijzondere ziektekosten en de Wet op de bejaardenoord. Ook de individuele huursubsidies vallen hieronder. De overige individualiseerbare overheidsconsumptie omvat individuele uitgaven die bestemd zijn voor onderwijs en welzijn.

Aandeel individuele overheidsconsumptie

Het aandeel van individuele overheidsconsumptie in de werkelijke individuele consumptie komt voor Nederland in 2001 uit op 20%. Van dit deel van alle geconsumeerde goederen en diensten hebben de huishoudens wel het profijt, maar dragen ze niet de kosten. In vergelijking met andere landen valt dit percentage niet uit de toon. Ook in Frankrijk en Finland ligt het aandeel van de individuele overheidsconsumptie ongeveer op dit percentage. In een aantal Scandinavische landen komt het belang wel boven de twintig procent, in Griekenland daarentegen ligt het aandeel van de individuele overheidsconsumptie onder de tien procent.

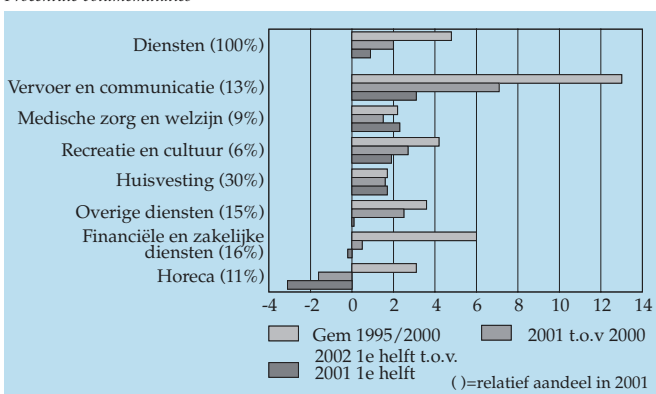
Consumptieve bestedingen door huishoudens, binnenlands

Procentuele volumemutaties t.o.v. een jaar eerder

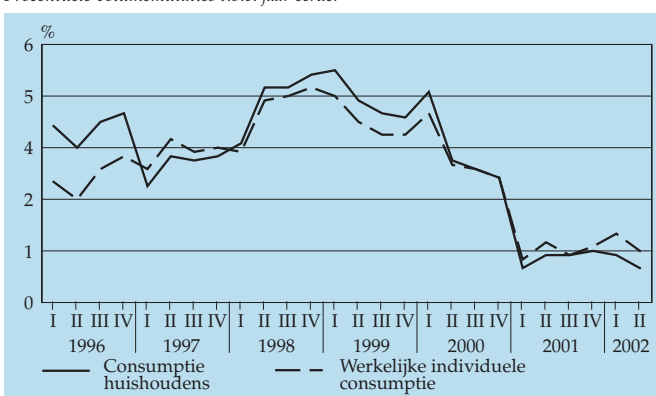
Consumptieve bestedingen door huishoudens, binnenlands

Procentuele volumemutaties

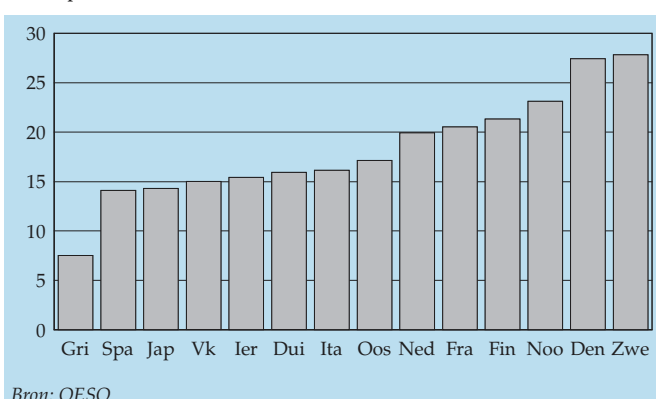

Consumptie huishoudens en werkelijke individuele consumptie, binnenlands

Procentuele volumemutaties t.o.v. jaar eerder

Aandeel (%) individuele overheidsconsumptie in werkelijke individuele consumptie, 2001

Bron: OESO